

Թիւն Տ. Տ. Մատթէս Բ. ամե- նայն Հայոց Կաթողիկոսին մասնե- թուն ներքև կը գտնուի. այն ասան կատարեալ եղած կ'ըլլայ Սաղիմա- կաններուն դժբաղդութիւնը . . . Բայց Ա.Էն. Տէր Յարութիւն Պատ- ըրարք աչ, կ'երևի թէ՛ երբ իր երի- տասարդական ախիւնին կոչումը ընէ, լա՛ւ գիտէ հակակշռել նորընտիր Վեհափառ Հայրապետը, որ իր վեր- ջընթերք Չեռնաբերութեամբ-Փաս- տաբան Արմենակ Ինճէեան - աւիթ տուաւ ն. Ամենապատուութիւն Յա- ըրութիւն Պատրիարքին, յիշեալ մը միանգամայն ծննդը ի սրտ կ'ի հոգիս Ամեն. Տէր Յարութիւն պատ- ըրարք, իր քարոզին մէջ կը շեշտե- այն պատճառներուն վրայ որ զին- քը միշտ են ծերութիւնը պահ մը մոռնալով փառաւոր ժեշտերով ինք- զինքը ցոյց տալու : Միմիայն մազ- թեմերը միմայն որ ն. Ամենապատ- ութիւն հոգեմտիւնները օգտակարա- պէս ծառայեն ազգին ու հայրենեաց : Մեծ յոյս ունինք թէ՛ մօտ օ- ընէ ն. Ամենապատուութիւն Տէր Յարութիւն ճերմազարդ Պատ- ըրարքին լուսանկարը, իր հոգեմտի- վեց պատկերներովը շրջապատուած՝ այս էջերուն միջոցաւ կուտանք մեր ընթերցողներուն :

ԲՈՒՆԱՊԵՏՆԵՐ

Մեր ընթերցողները թող չ'կար- ծեն թէ՛ բռնապետ ըսելով միայն կարծիր Սուլթանը պէտք է հասկը- նալ. մեր մէջ ալ մենք ու պղտիկ բռնապետներ գոյութիւն ունին : Անցեալ օր Կահիրէի Լասրան- ընթերցատուն ըստած տեղւոյն մէջ, Վարչական (°) Ժողովի անդամ Տիգ- րան Հաճընլեան պարունը՝ Տնօրէնին վրայ յարձակելով կ'ապտակէ, այն- պէս որ՝ խեղճ Տնօրէնին քիթէն ա- րիւն կուգայ :

Պ. Տնօրէնը թէ՛ և ձեռնհաս է մէկ երկու Տիգրանիկները դեմոստրացիոն խորը աւելցնելու, սակայն լուս- թեմաք կը պատասխանէ մեր ճեղքե- պէյիին անկրթութեանը :

Այսչափ առ այժմ Լասրանի մէջ տիրող բարոյականին և բարեկր- թութեան համար, յետոյ պիտի ան- գրադառնանք այս խնդրին, « ար- ժանաւոր » ներս կարդացողը պատ- րաստելու առթիւ :

Վերջին պահուն իմացանք թէ՛ Տիգրան Հաճընլեան իր անկրթու- թիւնը քաւած է Պ. Տնօրէնին մեղ- իք պարզելով . . .

ՀՊՐԱՆԻՔ

Անցեալ Կիրակի օր տեղի ու- նեցաւ պատկազրութիւնը Տիար Եր- ուանգ Գալտեանի՝ ընդ Օրիորդ Յիւսէն Յակոբեանի :

Օր. Յիւսէն իր սեռին պատիւ բերող գոտտեարարութիւն մը ունի, և քննիչ է Տիար Լեւոն Մկրտչեա- նին :

Տիար Երուանգ Գալտեանն ուսում առած երիտասարդ մ'է. Տէր և Տնօրէն Սիւրբ-ՍԵՐՈՒՊԱՆ և ՎԷՆԻՍՍ Ին, որ հետզհետէ մեծ յաջողութիւններ ձեռք կը բերէ իր այդ ճիւղին մէջ :

Ուրախ օրեր և երջանկութիւն կը մտպեմենք նորագոյն ամսին :

ԹՂԹԱՅՈՒԹԻՒՆ. - Նամակ Ե- ղիզայէն ձեռն յորորդ էջին մէջ :

ԻՐԻՄԵԱՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

Անանիսի Տնօրէնը, Տիար Ա. Չո- պանեան, Կողմակէն Բարիզ վերադար- ձին, երբ իր Հանդէսին վերջնապէս կ'աւարտէր ընդարձակ յօդուածով մը վերլուծութիւն կ'ընէ Սրբիման Հայրի- կի Կաթողիկոսութեան ամբողջ շրջան- ներուն, և անոր Կաթողիկոսութիւնը շատ մը տեսակներով միասակար կը դանձ հայրութեան համար բնօրինակ- պէս և Էլմիսիանի վանքին և միար- նութեան համար մասնաւորապէս :

Տիար Ա. Չոպանեանի այդ գրու- թեանը հանդիպեցայ Անանիսի ներկայ տարւոյ Սպիրի-Մայիսի 1-2 միացեալ թիւերուն մէջ :

Անոնցմէ չեմ որ Կաթողիկոսի մը անձը եւ արարքները ո՛ր եւ է քննադա- տութեան վեր նկատեմ. « Աստուածաբ- եալ Հայրապետ » բացատրութիւնը ինձ համար չափազանցուած երկեցած է, ց'ըն- չափ այդ Աստուածաբան հայրապետնե- րը հոգեղէն արարածներ են, և ամե- նուն պէս՝ գլուխ մը, ուղեղ մը, սիրտ մը, երկու աչք, քիթ մը, բերան մը և արիւտան և պատկանելի մօրուք մը ունին, և այս ամենուն հետ ու- նին նաեւ շրջանին գրութիւն, խառ- նուածքի արարքութիւն, կերպ, վը- ընթերցողական ոգի, փաստագրութիւն, և այն ամէն տկարութիւնները՝ որոնք կը սնանուին ստեղծարար Հակոբի վրայ քիչ կամ շատ քանակութեամբ :

Կարեւորութիւն չեմ ուզեր բնա- յիլ մանաւանդ իմաստային եւ ու զիս խանգաղատութեան մէջ, միամտա- թիւններ շահագործելով ու ծածուկ միջոցներով քուէներու միացմամբ Կա- թողիկոսական ընտրութեան մը, Անձի խնդիր չ'կայ, Կրնայ տակից ըլլալ մեր կողմերէն ո՛ր եւ է մէկը :

Ժողովրդային ցոյցերը՝ որ բնա- թելիին սկզբնական քայլերուն մէջ կը շտաշտուին, ուրիշ բան չեն, և թէ ոչ քաջալերական խրատոյս մը՝ որպէսզի ընտրեալը իր ստախկից պաշտօնավա- րութիւնը ուղիղ գծերու վրայ հաստա- տէ, և ըստ այնմ չափի, ձեռն ու կա- րէ :

Չիս ամենէն շատ կը հեատքըրէ և ինձ համար կարեւորութիւն ունի մարդուն՝ մանաւանդ բարձր պաշտօնի մը կոչում « մարդուն » գործելակեր- պը և անոր ձեռնհասութեան արտա- դրուած շոգափելի ազդեցութիւնը, ազգին ընդհանրական շահերու, անհատներուն բարօրութեանը և երջանկութեանը սու- սակէտով : Արդեւնքը ամէնէն պեճախօ- սըն է միշտ քան թողութիւն վրայ գրուած այն ամէն զովեանները և օգին մէջ թնամ ծափող ջոնները, որոնք շատ սնգամ կողմնակցական և անհիմն կըր- նան ըլլալ :

Ասոնցմէ զատ հանրային կեանքը և Զակաւազիքը վարողներուն անցեալ գործունէութիւնն ու նկարագիրն ալ նկատողութեան վրայից պարագայ մը չէ ինձ համար : Այդ դատակարարին մէջ մեծամտութեան սրտէ մտորածներ կը գտնուին, որ փոխանակ ինքզինքնին ժողովուրդին մէկ ամսականաւոր պաշ- տօնեայն չաւատալու, իրենք աչքը կը նկատեն ինքզինքնին ա՛յն ժողովուր- րդին, որուն գոյութիւնն է միայն՝ որ զիրենք փառքի և բարձրութեան դա- դաթնակէտին կը հասցնէ :

Պ. Չոպանեան երբ Սրբիման Կա- թողիկոսի պաշտօնավարութիւնը կը քննադատէ, միշտ անոր պաշտօնավա- րութեան « արդիւնքն » է որ ի նկա- տի ունի՝ քան թէ Կաթողիկոսին անձը, ինչպէս՝ կուզեմ հաւատալ :

« Արշալույս » էլ չ'ըրթ թող չեն տար որ Անանիսի Տնօրէնին բոլոր նկատու- ղութիւնները, կամ անոնցմէ տասն քաղուածքներ մի առ մի հոս գտեղէի :

Իր խոզարկութեանց և հետադօ- տութեանց եզրակացութիւնը սա քանի մը հաստատուններուն մէջ կարելի է գըտ- նել :

Պ. Չոպանեան կը գրէ. « Էջմիածնայ մեջ ցայ խնայիս անխիստութիւն և սեղան շայն հուս- սակցի որ այդ կարգաբան սեղծիչը ո՛չ քի միաբաններն են եղած, այլ Սրբիման Կարողիկոսը : »

Ուրիշ սեղ մը կը յաւելու. « Սրբիման եղած է Հայրապետ մը ինքնաւոր, անխորհրդակ և փայլալից : »

Աւելի վարք « Իսկ ինչ անը որ գտնուած է Սրբի- ման՝ Էջմիածնայ վանքին, եկեղեցւոյն, միաբանութեան, Գեորգեան Անտարակի մեջ՝ նկարայիս, բարոյայիս, վարչա- պիս. - անկաշարէի և : »

« Միջ միայն չի ջանացած՝ իր ա- նունիկ և զիրիկ մեծ ինքնաւորութեան- քը հարկեցել քոյր երկպառակութիւնները, այլ և ինքն իսկ փայլեցած : սասկա- ցուցած է այդ երկպառակութիւնները, և յաճախ ինքն իսկ ծնուցած է զանկի- նոյն իսկ իրարու նե սիրով եղող միա- բաններ գոնեցեալ հասարակութեան միջոցներու յիմարտը : »

Գանի մը առջ աւելի անցին Չո- պանեան կը գրէ. « Այն մեծ գումարներն, որ Սը- բիմանի ձեռքէ անցան այդ սասկերկու- սարուն միջոցին, երբ հարիւրիկ ճար իսկ ՄՏՍԻՈՐ գործին յարկաւորուած ըլլաւ, անպակն արդիւնք տուած կըլլար : »

Գարձեալ Սրբիմանի մահուան տա- րեղարձին օրը կատարուած հոգեհան- զատեան արարողութիւններէն յետոյ, ի յարգանս հանգուցեալ Կաթողիկոսին ճառ մը չ'խօսուիլը քննադատելով, Պ. Չոպանեան իր թերթին միջոցաւ ըստ- ները արդարացեալու համար կ'աւելցնէ. « Բայց այսու սարկարձի օր չէ. Այսու եւ կը խորհիլ ո՛չ քի մեծ քան մը հայ Կարողիկոսական արտիկն. - և ու- զեցի շտեղ ինչ որ ճշմարտութիւնը կը հր- կատել, և ինչ որ հասկարտ կը հասարակ ու շտախ այդ արտիկն շտեղն հարտ : »

Եւ տակաւին ուրիշ շատ մը հա- ստուններ Պ. Չոպանեանի գրելակերպին՝ անոր զրէն սակ ուղիւսին վարող գունակը բացատրութեանց և յատակ ոճին ծանօթ եղողները դիտեն թէ՛ Սը- բիմանի պէս մեծ գէմքը մը Կաթողի- կոսական Պաշտօնավարութիւնը քննա- դատել հարկ եղած ատեն, Անանիսի տասը լայնածաւալ էջերը անբաւական կըլլան՝ անոր Տնօրէնին ամէն ըսելիք ներք պարունակելու :

Բայց իմ գիտաւորութիւնս չէ Պ. Չոպանեանի գրական կարողութիւնը գովել ու փառաբանել, այլ եթէ թող սայ ինձ գրական ամէն ատուելութիւն- ներով օժտուած իր այդ գրութիւնը դրական ըլլալէ շատ հետի պիտի գտնեմ : Աւելցնելու ու շտախ ինչ որ ինքն իսկ անհի- թի այդ գրումսը, և ատարակոյս չունիլ թէ՛ իմ եզրակացութեան պիտի յանգի :

Պ. Չոպանեան, Սրբիման Հայրի- կի պակասութիւնները թաւելու ատեն, որոնք իրաւացի ալ կրնան ըլլալ, է- րիթիքի պակասն ալ կը ձողի. և ա- սոր նման ուրիշներ ալ կը թուէ. բայց իր գրածներուն թողո՞ւմ պատուութիւնը այնպէս մը ենթադրել կուտայ թէ՛ Կա- թողիկոս մը մարդ է՞ թէ՛ տարբեր բան մը ըլլալու պէտքը անհրաժեշտ է, մինչ- զև Սրբիման Հայրիկի անուն ժո- ղովրդականութիւն վաստակու գաղտ- նիքը՝ երիթիքի և նման պակասութեանց մէջ պէտք է փնտռել . . .

Էրիթիքներու շատ կարեւորութիւն ընծայող Կաթողիկոս մը, կամ Պատրի- արք մը, կամ ըլլալ նոյն իսկ ո՛ր եւ է ուրիշ պաշտօնեայ մը, որուն այլոց վերատեսչութիւնը կը յանձնուի, իր օտքած միջավայրին մէջ իսկ՝ իրեն հակողութեան վատհուած ստորագա- տակներուն յով իր ժողովրդականու- թիւնը շատ անգամ վրայ կուտայ է- րիթիքի պատճառաւ. մարդ մը ար- ժանիքը կամ պաշտօնին բարձրութիւնը և անկէ սպասուած օգուտները Էրիթի- քներէ աւելի ուրիշ առաւելութեանց մէջ

ալ պէտք է փնտռել և ատենք բա- ցատող բառերը չէին որ կը պակասին Պ. Չոպանեանին քով . . .

Իմ խոնարհ կարծիքով, Պ. Չո- պանեան, իսկապէս մենք ենք որ մեր բարձրաստիճան պաշտօնեաները պէտք եղածէն շատ աւելի շոյելով, զա- նոնք կը գնենք այնպիսի դիրքի մը մէջ, որ մեր քննադատականին մէջ նախատեսուած բոլոր թերութիւնները ինքնին գոյութիւն կ'առնան վերա- պատուեալ անձին վրայ, Ասիկայ ալ մեր և Հայ ժողովուրդին Էրիթիքի պակասութիւնն է . . .

Միշտ փորձուած և հաստատուած իրողութիւն մ'է որ՝ մենք Արմենա- ներով կոկոսինք՝ ի խաչ հան պառ ուղ վերջնաճիւղու համար : Յետ մահուան, Սրբիման Հայրապետին ձեռնուած Չեր քննադատականը այդ տպաւորութիւնը թողոց իմ վրայ և թերեւս ուրիշ ըն- թերցողներու վրայ ալ, որոնց ծանօ- թեանալու միջոցներու կը պակասն այս տղերքը գրելու պահուս :

Հոս փոքրիկ պատմութիւն մը, թէ- և ուսմական, բայց շահեկան կը նը- կատեմ :

« Հայր մը՝ ամեն անգամ որ ջու- րին կու՛մը իր տղուն կուտայ մօտակայ ազբիւրէն լեղնելով բերելու համար, ապաակ մ'ալ կը դարձն անոր՝ ըսելով, « զոյն թիւն ըրէ՛, կու՛մը չ'կուտեմ. » « Հետաքրքրիչնէր՝ բարբարոս հօրը այդ բնթոյցքին պատճառ կը հարցը- նեն, և հետեալ պատասխանը կ'ըս- տանան :

« Կու՛մը կուտելին յետոյ դարձելը ինչ օրուս ունի, յառաջ պէտք է զար- նել որ զգուշութիւն ընէ . . . » :

Անչոյս պիտի ըսէք թէ՛ իսօքս նո- ընտիր Վեհափառին համար կրնայ ըլ- լալ, որուն քաւ լիցի թէ՛ ո՛ր եւ է իրաւ սալու յաւակնութիւնը ու- նեցած ըլլած : և Վեհափառութիւնը պէտք է գիտնայ թէ՛ հակառակ իր ա- նունով անդարձանելութիւնը ՉԵՆՈՒՄ մը ըլլալուս, որուն մանրամասնու- թեանց դուն ծանօթ ես, Պ. Չոպանեան, իրեն « երկու քառին » առջև սեղի տարու պատարտեմ : Բայց « է- թիթիթ » ապիտութիւնը կրնայ չ'թո- զուլ այս բառերը արտասանելու . . .

Իսկ զո՛ւք, որ մին էք թըր- քնայ պապաւորներին, զուք որ Իզմիրեան Սրբազանի ի նպատա քը- շէտիցիցիք Կաթողիկոսական ընտրու- թեան ատեն և քաջ գիտեք արող իմանգաղատութիւնը, ներկայ էք թը- րախմանս թիւններուն, ու կաթ, ընա- րութեան ծածուկ պարագաներուն . . . Ինչո՛ւ Չեր այդ միեւնոյն յօդուածին մէջ վճապէս չէք ըսել թէ՛ Իզմիրե- ան Կաթողիկոսի ապապան ինչ պի- տի ըլլայ, ու բաւականացած էք մի- սայն Չեր քննադատութեան վերջա- բանին մէջ աւելցնել հեռեւեալը :

« Անեմն է որ Էջմիածնայ միա- բանութիւնը իրեն լիճակաւու զերտ աւ- բողջութեամբ և հոգրայիս կուտե : Սեռեր կան եւն . Պես մը պեճ և . վարից մը՝ խախտուից մը. - Հայրա- պետ մը : Կը սպասեմք որ Իզմիրեան այդ Հայրապետն ըլլայ : »

Փոխանակ սպասելու, սպասա- լելու համար յետ մահու, փոխանակ Չեր առած ջուէին այժմէն իսկ հա- կատելու, լաւագոյն չ'պիտի՛ ըլլար և- թէ հաստատուէս ըսելիք թէ՛ « Իզ- միրեան այն սպասուած Հայրապետն է, » եթէ իսկապէս այդ համոզումով քը- ուէտիցիցիք : Ինչո՛ւ երկրիմութեան մէջ պահել նորընտիր Կաթողիկոսը, ա- պապային պարտաւերու համար . . .

Մեր ազգը բոնուք կողմեր շատ ունի : « Ազգապետութիւն » կ'ազգապէս ի- րեն և Մամուլին համար, բայց երբ իսկապէս « ազգապետ » մտածող և գոր- ծող գտնուի, իրեն մէջէն աշխարհի վրայ կարելի եղած ամէնէն ստորին միջոցները գործածողներ կը գտնուին « ազգապետութիւններ » կ'ապապետ համար, և ասիկայ բռնութիւն է :

Այս իսկ էր պատճառը, որ կաթնաբերական ընտրությունը ձեռնարկուելու ատեն, կրք Իզմիրլեանի անունը յեղջեղուեցաւ հայ մամուլին մէջ իբր միակ ընտրելի կաթնաբերական թեան, «Արշալոյս» քանի մը նամակներ ընդունեց այդ ընտանեկան հակառակ կարծիք յայտնող, Բայց եկու անս որ իմ քաղաքակրթական վարձուած մը ունեցաւ զանոնք նրատարակելու, հակառակ որ Անտր կեանքին ընդունուր գիծերուն մտէն տեղեակ էր:

Երբտաղէմէն այ հասած նամակներ կային, որոնցմէ մէկ երկուքին հրատարակու թիւնք որոշուելով, գրաչարական աշխատութիւն այ կրեցին, բայց ամիսներէ ի վեր նրապարակ չ'գրուեցան:

Փախկանկատութիւնն թէ ազգասիրութիւնն, Բայց քանի որ դուք Պ. Չօպանեան, իր թիւնի հասցէին քրննագրատական մը նուիրած էիք, եւ ձեր ակնարկած յատկութիւնները շարունակած պատրաստ նամակին մէջ կը տեսնուէին, այսօր փոշիէն հանելով զայն ընթերցողներուն կուտանք, հաւատարմով թէ նախընտրելի է մասնաբնէ վերջ ըսուելիքները, նախ քան պաշտօնի դուրս անցնելը Իրեն գիտցունելը:

Ե. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ահաւասիկ այդ նամակը

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԽՆԴՐՈՅՆ ՇՈՒՐՁԸ

Երեսուցէմ 20 Սեպտ. 908

Մամուլը աւ հասարակ կաթնաբերական առաջին քանիտա կը ներկայացնէ Իզմիրլեան Սրբազանը, վերջերս ալ Ա. Չօպանեան կաթնաբերական ունենալիք հանգամանքները հետեւեալ քանի մը տպերով մէջ կը խտայնէր. 1. Ամուր պարզ սեղիտակ նկարագիր, ամենուն պատկառանք ներշնչել գիտցող. 2. Անկեղծ և բուռն սէր Հայ ազգին և Հայ եկեղեցւոյն համար, լուրջ ծանօթութիւն մեր հին ու նոր պատմութեան, սրտազին ըմբռնում՝ ազգին ճակատագրին. 3. Սէր դէպի Հայ գրականութիւնը և Հայ գիտութեան, և Էջմիածինը անոնց զարգացմանը նպաստող կեդրոն մը դարձնելու փափաք. 4. Անաչառ անկողնակալ ամէն կուտակցութենէ և հատուածէ ինքնինքն վեր բռնող, ամէն բանի մէջ ամենէն առաջ ազգին քննահանուր և հիմնական շահերը անսնել գիտցող միտք մը. 5. Վարչական կարողութիւններ՝ Էջմիածնայ նիւթական կացութիւնը բարելոքելու, ելեմուտքը կանոնաւորելու, ներքին բարեկարգութիւնը հաստատելու համար:

Իզմիրլեան այն անձն է որ ամենէն աւելի յայ կը ներշնչէ այս երազում կաթնաբերական ըլլալու:

Պարոն Չօպանեանին այս լաւատեսութիւնը, մենք խիստ շուքազանց կը գաննենք յանձին Իզմիրլեան Սրբազանի. նախ որ Իզմիրլեան Սրբազան ս'եր որ պայտէր է, միշտ կուտակցութիւններ յարուցեր է իր շուրջը. Եղիպտոսի հայ համայնքը վկայ է ասոր. և այդ կուտակցութիւն կազմուելը մեզ յարհրգածել կուտայ թէ՛ ինքը հաստատ նկարագրի տէր և անաչառ չէ՛. Երկրորդ ժամանակի պահանջին համաձայն Իզմիրլեան Սրբազան գիտնական մ'ալ չէ վանելի հայերենէ զտտ ոչինչ գիտէ. կաթնաբերական մը երբ կայսեր, Փոխարքայի, և նախարարներու պիտի ներկայանայ, թղթակցի, պատ-

շահ չէ՛ որ գոնէ քանի մը բառ գաղղիներէն գիտնայ որ անոնց հետ բերան աւ բերան խօսի և նամակի մը տակ ստորագրէ: Եւ երրորդ Իզմիրլեան Սրբազանի գիտնազէտ մ'ալ չէ որ ազգային ճակատագիրը լիապէս ըմբռնէ. եթէ ինքը Դիւանագէտ մ'ըլլար, ինն ամեայ Պօլսոյ Պատրիարքական պաշտօնավարութեանը միջոցին գիտնազիտորէն կը շարժէր, որով այսքան անտեղութիւններ և կորուստներ տեղի չ'էին ունենար:

Չորրորդ Իզմիրլեան Սրբազան, անաչառ և անկողնակալ մ'ալ չէ, և այս ոչին լիովին ցոյց տուաւ 12 տարուայ Երեսուցէմի մէջ անցուցած շրջանին: Առանց չափազանցիտ պիտի կրնամ ըսել թէ՛ ինքն էր Վանական այսքան խնդիրներու շարժառիթը. իր շարքը հաւաքեց քանի մը պնակալէզ իղէզներ շարունակ զանոնք հրահանգեց, մին սիրեց և միւսը ատեց, մին պաշտպանեց միւսը լքեց. մէկին համակրեցաւ միւսին հակակրեցաւ. մէկին կըրքերն ու ատելութիւն շոյեց, Կովքի միւսին արժանիքը վար զարկաւ, մէկին իրատնը տուաւ միւսին թրշնամանեց, և որով աչազին խնդիրներ ծագեցան և փանրն ալ այսօր այս աննախանձելի վիճակին հասու. և նոյն իսկ Իզմիրլեան Սրբազան, ինքն ալ այսօր կ'ափսոսայ և կը ցաւի թէ՛ փանքը ինչո՞ւ այս ցաւալի վիճակին հասու և լուրջութիւն վարկը կտրեցաւ հանդէպ ուրիշ յարանուանութեանց. մինչդեռ ինքը իբրև նախկին Պատրիարք և նոյն իսկ Արք. Եղիպտոս մը պէտք չ'էր որ աստեկ գէրք մը ըսնէր. այլ ամեն կոտակցութենէ զերծ մնալու էր և ահեռուն ալ հաւատար աչքերով նայելու և խօսելու էր, ինչպէս ըրու յաւէտ սղաքեալ և երջանկայեղատակ ԽՈՒՄԵԱՆ ՀԱՅՐԱՊԷՐ իր Երեսուցէմի գանուած պահուն. ով որ վանական խնդրոց առթիւ բան մը խօսէր, իսկոյն կտրուկ պատասխաններ կտանոր՝ և ալ չ'էր համարձակէր ուրիշ անգամ նման խօսք մ'ընելու, և որով իր օչով բնաւ խնդիր չը պատահեցաւ. ամենքն ալ համահասար սիրեցին և սիրուեցան, յարգեցին ու յարգուեցան, Սակայն Իզմիրլեան Սրբազան սղաքեալ Հայրիկին ոսկի սիրալ չուրի. և եթէ օրին մէկը կաթնաբերական ըլլայ, Էջմիածնի փանքն ու միաբանութիւնն ալ Երեսուցէմի վանքին վիճակակից պիտի բնէ:

Հինգերորդ՝ եթէ Իզմիրլեան Սրբազան Հայ եկեղեցին սիրողներէն անոր իրատնը պաշտպանութիւնը ըլլար, այսքան եկեղեցւոյ հական խնդրոց դէմ դրուեցան հրապարակաւ, գոնէ երկտողի մը իբրև ողջամիտ Եղիպտոս և Պատրիարք՝ կրնար հերքում գրել և եկեղեցին պաշտպանել, ինչ որ չ'ըրաւ հետեւաբար գրուածներուն համապարժիք էր. արդեօք կաթնաբերականսանալն յետոյ պիտի պաշտպանէ՞ եկեղեցւոյ իրաւունքները:

Վեցերորդ՝ Իզմիրլեան Սրբազան բառին իսկական առումով սխակալ և քինախնդիր ալ է ինչ որ ամենէն մեծ թիւրութիւնն է:

ՄԱՇԹՈՅ

ՄԱՀԱԳՈՅԹ

ՄԱՏԱՂԱՏԻ ՕՐ. ԱԼԻՍ Ա. Մ. ՀԱՃԹԵԱՆԻ

Մեծ. Տիար Աբեթ Մ. Հաճեթեան, որ երկուշաբթի օրը օդափոխութեան համար ընտանեօք և զաւակներով դէպի Պէյրութ մեկնեցաւ Քաղաքէս, Աղէքսանդրիոյ մէջ գեղարդութիւնը ունեցած է հոգին յանձնելու իր միամեայ դստրիկը Օր. Ալիս-Արշալոյս:

Մեր սրտագին ցաւակցութիւնները սրգեկորոյս Մոտղաց և բոլոր Գերգաստանին:

ՄԳԱՀԱՆԴԵՍ

Վաղը, Կիրակի, 13 Յունիս 1909, Հընչակեան Կուտակցութեան Դահլիշէի Մասնաճեղան կողմէ՛ ի յիշատակ Կիլիկիոյ նահատակներուն և ի նպատ տարաբաղդ ազէտեալներուն պատրաստուած ՄԳԱՀԱՆԴԵՍ՝ տեղի պիտի ունենայ Քաղաքիս Վ.Բ.ՏԻ թատրոնին մէջ:

Պահանգէսը պիտի սկսի ժամը ճիշտ 2 ու կէսին:

Մասնաճեղը խնամքը ունեցած է երեք մասէ բաղկացեալ ճոխ Յայտագիր մը պատրաստելու, և քանի մը Ազն. Տիկիներ և Օրիորդներու կողմէ նուիրուած 50 կտոր ընտիր ձեռագործներէ վիճակահանութիւն մը կազմակերպելու, որ տեղի պիտի ունենայ յաջորդ Կիրակի Յունիս 20 ին:

Եզրկատուի ազատ միջավայրին հաղատութիւնը վայելող մեր Ազգայինները, աչքի առջև ունենալով Կիլիկիոյ գեղարդացած Հայրենակեցներուն տարապայման թշուառութիւնը և մանաւանդ յարգելու համար յիշատակը հաղարաւոր նահատակներուն, պիտի փութան իրենց ներկայութեամբ բարոյապէս և նիւթապէս քաջալերել Մասնաճեղին սոյն ձեռնարկը, որուն արդիւնքը ընդ հուպ պիտի հասցուի ապէտեալներուն:

Անոնք որ կը փափաքին ամուսնենալ, պէտք է գիտնեն Խան-Խալիլ Տ. Մանուրեանի. Խալիլ Թըրամվէլի Գծին վրայ՝ Տ. Գ. Թիւլպէնտեանի:

Գիւնեթը. -Ա. Օթեակ 60, Բ. Օթեակ 40, Ա. Կարգ Աթոռ 15, Բ. Կարգ Աթոռ 10, Վերնայարկ 2 Կրշ. սղջ:

Հասցեն է Mr. S. Yéramian Bab-el-khalk En Ville

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Բաւական ամիսներէ հետէ յոգայաւ (րօնաքիզմ) հիւանդութեամբ կը տառապէի:

Քանի մը անուանի և համաւար բժիշկներ խնամեցին, և կարելոր քանակութեամբ ալ դեղ և դըրամ յատկացուցի այդ հիւանդութեան, սակայն անօգուտ եղաւ:

Վերջին անգամ մասամբ և ելեքտրաբուժութեան շնորհիւ կըցայ միայն կատարեալ ապաքինումս ձեռք բերել, որուն համար մասնաւոր շնորհակալութիւն կը պարտիմ և կը յայտնեմ մարձագէտ (մասնաճեղ) և Ելեքտրաբուժ ՍԱԳԻՍ Է. ՅԷՆՏԻ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ, որ իմ դարմանումիս համար բնաւ ջանք չը խնայեց:

ՅԱԿՈՒՔ ԳԻՒՐԳԻՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՂՐԱԳ

ԽՂՃՄՏԱՆՔԻ ՁԱՅՆԵՐ

Մօտ 100 էջերէ բաղկացած «ԽՂՃՄՏԱՆՔԻ ՁԱՅՆԵՐ» գրքոյից, որ զանազան նիւթերու վրայ կեանքի դրուագներ կը պարունակէ, Հեղինակին պատկերով, և ընտիր թուղթի վրայ տպագրուած է Պօլսոյ մէջ:

Հեղինակը՝ Գրիգոր Զօհրապ, Գինը, Թուրքիոյ համար 5 Կրշ. 5, 40 Կապէկ, 25 Սէնթ, 1.25 Ֆր. և կը ծախուի Պօլսոյ բոլոր գրողաճաններուն քով:

Տպագրական բոլոր ծախքերը ընելով, ամբողջ հատրթը յատկացուցած է Ատանայի Հայ արկածեալներուն:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

= Պօլսոյ Թրանսական Գեօպանը, Պ. Գոնսթան՝ իր նոր յանձնարարագիրը մատուցած է Սուլթան Մէհմէտ Կայսեր:

Թարգմանի պաշտօնը կատարած է Արտաքին Գործոց նախարար Քիֆաթ բաչա:

= Համիտին միջան Կ, Պօլսոյ պանքաներուն մէջ ունեցած հարբասութիւնը 1,080,000 ոսկի է, որ Օսմանեան Կառավարութեան տրուած գումարի անհրաժեշտ է:

= Սուլթանը 540 ոսկի նուիրած է Քեօպոլիտանի բոլորին վրայ աղատութեան բանակի սպանուածներուն ի պատիւ կառուցանելի յիշատակարանին համար:

= Դատարկագործներուն համար պէտք եղած տեղերը ծանուցուած է, որպէսզի Պօլսոյ, Սկիւտարի և Բերայի կոյմը գանուող դատարկագործներուն մէկ ցուցակը պատրաստուելով՝ ոստիկանութեան նախարարին յրկուի:

= Ատանայի ջարգին մասնակցող 60 փոխտականներ Մտրաշի մէջ ձերբակալուելով Պատերազմական Ատենին յանձնուած են:

= Ապահովագրական ընկերութիւնները միաձայնութեամբ որոշած են վճարել Ատանայի աղէտեալներուն կրած ֆրանսերը, ու յետոյ Օսմ. Կառավարութեան տուգանք մը պահանջել:

= Խարբերի մէջ ամենայն խտու թեմալը զինուորական սուրբը կը գանձուի: Նոյն իսկ Ատանայի մէջ սպանուած հարիւրուոր Խարբերցիներու տուրք, ալ գանձել կուզուի:

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՄՏՈՒՆ ԾԻՒՄՈՏԻ

ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՍԻԿԱՐԵԹՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ՎԱՃՅ - ԷԼ - ՊԻՐՔԷ ՓՈՂՈՅ ԷՕՁՊԷՔԻՔԷ

ՄԵՓԱԿԱՆԱՏԵՐԷ

Ն. ԵՒ Ա. ՀԱՃԷԹԵԱՆ ԵՂՐԱՐԻՔ

ՅԱՏԿԱՆԵՐԸ ԻՐԵՆՅ ՎԵՐԱՊԱՀԵԱԼ Է :

Արեւելեան ընտիր ծխախոտներէ պատրաստուած թարմ սիկարէթներ անմրցելի աման գներով շահեկանաբար կամ վայելելու համար, ամէն անգամ կ'ամէն տեղերէ աւելի՝ պէտք է նախընտրել մեր վաճառատունը :

Առաջնակարգ տեսակներէ եւրոպական սիկարէթներու լաւագոյն զանազանութիւնները գտնելու համար հարկ չ'կայ հոս ու հոն ժամադրուած ըլլալու . բաւական է անգամ մը անպատճառ այցելել մեր վաճառատունը :

Պարոկական ամենաընտիր թէմպէքիտ այլ և այլ տեսակները ըստ մեր վաճառատունէն, ուրիշ տեղերէ գտնելու պարզապէս սխալել է :

Մեր վաճառատունը վերջապէս, գիներու ամենաթեմպէք, տեսակներու բազմազանութեամբ ու ճոխութեամբ և այլ ամէն տեսակէտներով, և մասնաւոր գործածել որոշած ապրանքներուն թարմութեամբ անմրցելի է, որուն անտեսելի ապացոյցներէն մին ալ զարգացած եւրոպացիներէ օրրուտ օրէ մեծ քանակութեամբ և ստուար թուով եղած յանձնարարութիւններն են :

Ն. ԵՒ Ա. ՀԱՃԷԹԵԱՆ ԵՂՐԱՐԻՔ

ՆԱՄԱԿ ԵՐՁՆԿԱՅԷՆ

Երկու 9/23 Մայիս 1909

Նախորդ թղթակցութեամբ երկու րօրէն պատմած էի Շէրիաթի գինու որոնքուն և և միտածով իրաւական զող-րագրողի գիտաւորութիւնը և անյա-ջողութիւնը շործի տեղու զօրաբա-նակին ազատական հրամանատար Իւ-րանի փաշայի և ինչպէս վերջերս ալ իմացանք իրենց ինչպէս հարիւր-պետ Շաքիր Էֆ. ի. որոնք վայրիւ-նական անխուսափելի սպառնալիքին տակ կատարեալ գիտնապատեթեամբ շարժելով՝ նախ անոնց կողմնակից ըլ-լալին յայտնեցին և յետոյ օրիկ օ-րիկ ձգտելով յաջողեցան կատարելով ը-րասաներու մահաճոճ ծրարքը : Տէրմի-արացի, եթէ նախորդ հրամանատար արեւարու Ձէքի օրով եղած ըլլար այս ինչորքը՝ երգնկայի մէջ իբրև նմոյ-մէկ հայ իսկ չզրիտի մնար և աղէտը կ'իջիկոյ արձախեցին կրկնապատիկը պիտի ըլլար, որովհետեւ հոս ո՛չ զեպան ո՛չ եւրոպ. հպատակ մարդիկ և ո՛չ և եր. գործարան կայ իբր ասպատանարան մտայնու և հետեւարար Երգնկայի հայ թաղերուն մէջ զերկզմանի սեւ գրոշակը պիտի պարզուէր : Ըմբոստներու Սա-ղայնլական ծրարքը աւելի մանրամաս-նորէն նկարագրել անկարելի է, որով-հետեւ մարդ կատարութեան և անկէ միայն յանգստեալ կ'ստանալ իրան կը տանին . . . : Ամբողջ Երգնկայի իր շրջականերով այս ազատական հրամա-նատարին ու Հարիւրագետին կը պար-տին իրենց գոյութիւնը, որոնք արժանի են ամեն բարձր գնահատութեանց : Սա-կայն Սաանայի շարքն մեկ փորձառու-րակե արգէն՝ թէ ներկայ Սահմանադ-րութեան (՝) թուրք կատարութիւնը կը վարձարար միայն այն վատնողի պաշ-տօնեաները՝ որոնք մտքիսկզկական սողանքներն աղէկ օւտուցնաւորած են շարքերու Հայերն ու կրակի թախանի տալու ամեն ինչ որ և կ'եւտուր օրն կը պատկանի . . . : Վա՛յ քեզ թուրքիս որ կը բարեկարգուի . . . պաշտօնեաներու ձեռքով . . . :

պատմալիքին տակ : Այդ պարագային երկու կաշկանդուած շափուչներ հրա-մանատարին ստրբուն խախտուեցան ինչորքով որ առանց հարցաքննութեան իրենց պատժու զճիւ շարքի : Փաշան խորտակարար պատասխանեց . - մեզք չէ՞՞ այս սուր հողին որ ձեր ամառաբար ար-իւնով ներկուի . ու հրամայեց անմիջա-պէս հետաքննել զանոնք : Բուն պարա-գլուխները 9 շափուչներ են . որոնց կախազան հանուելուն կ'պատուի օրէ օր, մեղաւորից շափուչներ և գինու որ-ներ թուով 80 հատ բերդին մէջ խիստ հոկոզութեան տակ իրենց Շէրիաթի պահանջը (՝) կը բաւեն . 30 օրանց շղթաներու տակ ճնշուած : Սակայն մինչև որ ցիղերուն ծայրէն անոնց սեւ հողի մարմինը չ'ձուսին օչին մէջ, ամ-բողջ Շէրապիթի գինու որոնքուն ու միտածով հրամանին անջու աղբու և օրինակելի զսողական քայլ մ'տոած ըլլար կատարութիւնը, որովհետեւ, օր նոր ռեալիստներ նոր կարծես թէ միջբարդի նման օրը օրին կը ճնին հազարաւորներ :

Թուրք մոլեռանց իտ ժանը երբեք հաշա աչքով չ'հայտն հայերուն և միշտ կաշխատի ինչորքեր յարուցանելով խը-տովութիւն յետոյ իրելի . այսուհան-գերձ բազարակ ոչինչ կ'ընայ ընել, քանի որ Իպրանիլ փաշան անձամբ գին-ու որոնքուն հեա փողոցի փողոց շտկայէ շուկայ կը շրջադաշտ անորորութեան հաստատմին համար, և պղտիկ խը-րքուած մը հանել ուղղ ու և է անձ անմիջապէս կը ձերբակալուի : Անձա՛, ի՛նչ փրկարար գեր կ'ընայ կ'ստարել ըսն անձամարդական հրամանատար մը այսպիսի քրիթիկ և մահաճոճ վար-կեաներուն մէջ, և երանի՛ թէ ամեն տեղ Իպրանիլ փաշայի նման ազատական, գինանաղէտ և արդարադատ պաշտօ-նեաներ կարգուէին, այն ասան մի-այն կարելի կ'ըլլար ամեն տեղի համար ալ ըսել « Ասայից պիտի քեզ զոր » : Եթէ ոչ՝ սահմանադրութեան շարքով և զառ-նուկի մարթով ծածկուած սեւ հողի Համի-տաճարից չզրիտի զարդին երկիրը քանդե-լէ և հայութիւնը, միշտ և կ'եւտուր » ցեղը փճացնելէ . ինչ որ իրենց, աչ-սինքն թուրքիս կայսրութեան փճա-ցուցն ալ կը փութացնէ . . . :

Սեղեալ շարթու ալ մարդահամա-րի վարչութեան հրամայեց ոչ - իսլամ-ներու գինու որոնքուն ցանկը պատ-րաստել կարելի փութով, և եթէ գին-ու որոնքուններու խօսքին նայինք՝ մին-չև Յուսէի վերջը զգեստներն իսկ հազած պիտի ըլլան, որովհետեւ գին-

ՄԻՆԿԸՐ

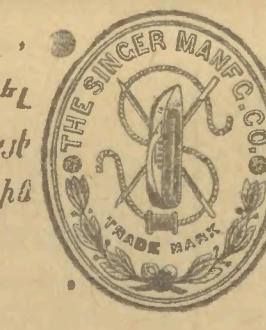
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵՒ ՄԻԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԻՉ Ժ. ՆԱՅՏԷԻՆԿԷՐ

Պալատի փողոց . Խաղնկատրի սեփականութիւն, Պրիոթօյ Օթէլի ճիշտ գիւմաց Գաֆէ Տը Լա Պուրօի կից
Հին եւ նոր ԱՇԽԱՐՀՆԵՐՈՒ ԲԱԶԱՐՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՄԱՍԿԱԶԻՆԻՂԵՐ ՈՒՆԻ
Աշխարհի ամենէն լաւագոյն կարի մեքենաները Մինկէրներն են և ասոնցմէ մինչև ցարդ 17,000,000 ծախուած է :
400 է աւելի վկայական և մեայնելով վարձարուած, երաշխաւորեալ մեքենաներ :

ԱՄԵՆԷՆ ՄԵՆ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՅԱՆԱԿ

Փարիզի 1900 ի Տիեզերական արուեստանախնդիսին մէջ ստացած է .
ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԲՐՈՒՄՈՅ ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԱՆԳՂՈՅ ԿԱՅՆԵՐԱԿԱՆ
ԱՅՆԵՐԱԿԱՆ ԱՐԲՈՒՆԻՐԻՆ ԵՒ ԲԱԳՈՒՆՈՐԱԿԱՆ ԱՐԲՈՒՆԵԱՑ
ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ Ն. Բ. ՆՏԻՂԱԿԱՆ ՅԱՆ

Կեղծերէն զըւշանալ, ուշադրութիւն դարձնել իւրաքանչիւր մեքենայի վրայ Մինկէր յաւերանչիւն
Գին ՉԱՓԱՆՈՐ
Չրի դասեր և նորոգու-թիւններ, Մինկէր մեքենա-յից համար, յաճախորդա-տուններուն մէջ :
Վճարմանց զիւրութիւն
Փոխանակութիւն հիներու և նորոգութիւն ամեն կարգի Մեքենայից

ու որական արձեստանոցին մէջ՝ փութոյ պնդութեամբ սրտորդի ձեւով հագուած կը կարեն : Սակայն այս խնդիրը ան-հաւատալի կը թուի մեզ . որովհետեւ զեա Օսմանեան Բարումէթիին մէջ նը-կատարութեան շահուեղանք քրիստոն-եաներուն զինուորագործութեան հարցը և կ'երեւի թէ անոնք իրեք ալ չ'ունին . . . : Հոս եղածը լոկ ձեւակաւութիւն մ'է, հայերուն աչքին փոշի ցանկելու նպտ-ասկաւ եղած . . . :

կարելի է փոխադրել ալ, 1500 Ըն-տանիքէ բաղկացած հայ բնակչութեան 500ը կը խնամուին Ազգին և պիշեթիե-յիկ կողմէ, 800ն ալ հազիւ հող կրնան օրական ապրուած մը ձարել, միայն 200 ընտանիք կան որոնք ապրանքաւոր են իրենց ապրուածի միջոցը : Անցեալ տարի գրեթէ հոնք չ'կար, այս տարի բաւական թուով արտեր գաւուած են թէ և, լայց այս անգամ ալ անձրեւի պակասութիւնը մտանդութեան կը մաս-նէ . ցարդ երկու անգամ միայն անձ-րեւած է՝ այն ալ Ապրիլի մէջ . անձ-րեւի օտաւտութեան կ'ստանալ ունի յոտաշինքի սովորներու մէջ գիներու անկումն ու արմտիքի օտաւտութիւնը . ժողովուրդին աչքը երկնից յառած է :
Այլեւս ամեն կողմէ յոտաւտու-թիւնը պատած է մեզ, ժողովուրդին միակ յարց թուրքիս յաղաբակաւութեան թեան բարեկարգութիւն վրայ է, եթէ կրնայ բարեկարգութիւն . . . անկէ է որ կ'սխտ մ'ունին քաղաքական ապահովու-թիւնը և տնտեսական օւ աւելտրական սաղանապներուն վախճանը, ինչպէս նաեւ գործերու բացութիւն :
Սա այժմ այսպէս ճնշուած ամեն կողմէ՝ կ'պատենք, տեսնենք թէ հա-յուն վախճանը ի՞նչ պիտի ըլլայ . . . թէ և կատարութիւնը վերջուս բա-ցարձակապէս հասկնուց որ մեզի մտա-ծելու ոչինչ թողուց . . . վա՛յն է եկեր հայուն դիտուն . . . :